

AVANTURA POKUĆSTVA¹⁾

Ne bismo iscrpili obnovu moderne kuće, a da ne prečistimo još i pitanje pokućstva — i eto nas ispred Gordijeveg čvora! Da ne bi bile uzalud sve težnje modernog nastojanja — moramo ga presjeći.

Nalazimo se na skretnici između mašinskog i predmašinskog doba — treba da zamijenimo stari duh novim!

Le Corbusier

INTUITIVNA NAPOVIJED

1. Uvod:

Izdaću vam tajnu! Modernog pokućstva nema više! — Ili još bolje: Modernom pokućstvu (mobilijaru) pripadaju samo komadi, koji su mobilni — sve ostalo, što je vezano uza zid, to nije mobilijar, a to su sve **škrinje i ormari, bifei i kredenci** — svega toga nema više.

I svi nesporazumi potiču otuda, što ljudima to nije poznato, pa polaze onda od pretpostavke da je u svako vrijeme moguće modernizirati i ormari i bifee, pa se daju ovako na posao i — zaglave. Jer, kako ću modernizirati ormar, kad savremenog ormara uopće nema.

Svrha je spomenutih komada pokućstva da čuvaju stvari: bifei-porculan, ormari-odijela. A čuvati stvari je mogao nekada otmen čovjek. Škrinje i ormari su odavali njegovo blagostanje. U ovakvim bifeima ste mogli vidjeti čitav stakleni, porculanski i srebrni pribor jedne imućne porodice. Jedan se ovakav bife nije malo isticao; zauzimao je najodličnije mjesto u blagovaoni, velikom oltaru je sličio, sa tabernaklom na najsvetijem i — sa čašicama za rakiju u tom tabernaklu.

Odvajkada sam govorio svojim učenicima:

Što je prostija porodica, to joj je veći i bogatiji bife — kod kraljeva ga uopće nema.

Ali, već čujem da prigovara nesavremena domaćica zabrinuto:

— Kuda ću onda sa svim tim stvarima?

— Na putu od kuhinje pa do blagovaone ima toliko praznih zidova, prozorskih parapeta i niša, koje nije teško zatvoriti vratima od mekanog drveta i koja su onda mnogo praktičnija mjesta za sve te stvari,

¹⁾ Stampano u časopisu »Tehničar«, Bgd., oktobar-novembar 1940, br. 1-2.

negoli duboki ormari — jer porculan i čaše ne moramo smjestiti baš jedno pozadi drugog.

.
A još nesavršenije je čuvanje odijela u ormarima, koji onda paradiraju kao sjajni i luksuzni komadi u sobi.

Presudite sami! Ormar, tj. etui za čuvanje skupocjenog nakita — pa onda disonanca između tog prostora za čuvanje i našeg modernog odijela! Ormar rezbaren i od intarzija — a odijelo prosto i jednostavno!

Drugačiji je bio, na pr., položaj kod francuskog dvorjanina, koji je u ormaru čuvao odijelo sa briljantnim dugmetima. Duhu onoga vremena je više odgovaralo briljirati sa škrinjama i ormarima, koji su odgovarali njihovoj skupocjenoj sadržini.

A sada, ruku na srce, dragi prijatelju!

Zar ovakvo ponašanje današnjeg čovjeka nije smiješno i besramno?

.
Međutim, čovjek bi očekivao da budu bar arhitekti, savremeni arhitekti — savremeni ljudi. Prepustite jednom već izradu mobiljara = pokušstva stolarima i tapetarima da ih oni prave, kako to najbolje znaju! Njihov je rad bar toliko moderan, kao što su moderne moje cipele, moje odijelo, moj kofer od kože i moj automobil!

Naravno, onda se čovjek ne može više ponositi svojim pantalonama iz »vajmarske škole«.

.
— Šta da radi onda savremeni arhitekt?

Njegova je domena da gradi kuće sa nemobilnim pokuštvom u zidu, bez obzira da li gradi novu ili preuređuje staru kuću.

Da su arhitekti bili uvijek savremeni ljudi, onda bi imali danas već u svim kućama uzidane ormare!

Engleski uzidani ormar je star nekoliko stoljeća. U Francuskoj su uzidivali ormare u građanskim kućama sve do 70-tih godina prošloga stoljeća — sve dok nije onda preporod arhitektonskog ormara upropastio svu tu modernu dobit — tako da danas grade čak i u Parizu bez uzidanih ormara.

.
Mjedeni i željezni kreveti, sto i stolice, pa naslonjača i druga slična sjedala, zatim pisaći sto i sto za pušenje — sve su to stvari koje nam savremeno izrađuju zanatlije. Odabrali ih može svaki čovjek, prema svojoj volji, nazoru i ukusu. Sve će to onda sigurno dobro pristajati, jer je savremeno, kao naše cipele, i odijelo, i šešir, pa kravata i kišobran — bez obzira da li ih je zanatlija prije izrade poznavao ili ne.

.
Arhitekta neka se bavi samo zidovima moje kuće. Tu on može slobodno da raspolaze, a osim njih prepustiću mu još i sve nemobilno pokušstvo, koje, međutim, ne smije više da utiče kao pokušstvo, već kao sastavni dio zida, bez vlastitog života i ne kao — nesavremeni i luksuzni ormar. (Po A. Loosu).

DEFINITIVNA FORMULACIJA

2) Luj XIV

— Šta je pokućstvo?

— To je sredstvo za raspoznavanje društvenog položaja.

— Definicija sasvim u duhu kraljeva! Tu bi se Luj XIV najbolje izvukao. Postanimo, dakle, Luj XIV. Mnogo ima ljudi koji bi i to htjeli, premnogo, pa ako ima milion Lujeva XIV — onda nema više »Sunčanog kralja«!

— Da li zaista težimo za »Sunčanim kraljem«?

— Pokućstvo sačinjavaju:

stolovi, gdje radimo i jedemo,

stolice, gdje radimo i sjedimo,

naslonjači raznih oblika, gdje se na razne načine odmaramo i or-
mari, gdje čuvamo potrebne stvari.

Pokućstvo je naša sprava i posluga.

Pokućstvo služi našim redovnim, dnevnim, uvijek istim potre-
bama.

Naše pokućstvo odgovara, dakle, stalnim, redovnim, dnevnim,
funkcijama.

I svi ljudi imaju iste potrebe u isto vrijeme, svaki dan čitavog
života.

I sprave koje služe ovim funkcijama biće lako utvrditi.

I napredak novih tehnika: čeličnih cijevi, uvijenog lima, autogeo-
nog zavarivanja nudi nam sredstva za mnogo svrsishodnija i savršenija
ostvarenja nego u prošlosti.

I unutrašnjost naših kuća neće više podsjećati na stil Luja XIV.

A time i počinje naša avantura.

3) Standard

Naše su potrebe — ljudske potrebe. Mi svi raspolažemo istim udo-
vima, prema broju, obliku i veličini — i ako postoji kakva razlika u tom
pogledu, lako nam je utvrditi srednju veličinu:

standardne funkcije,

standardne potrebe,

standardni predmeti,

standardni izmjeri.

Pitanje standarda je mnogo napredovalo. Staro je kao svijet. Utvr-
dilo je oblike svim civilizacijama. I pitanje modernog standarda je već
daleko odmaklo za svakoga ko hoće da vidi.

Čitav se svijet već sporazumio u pogledu veličine kancelarijskog
papira. Industrija uredskog pokućstva u čitavom svijetu je već svela
svoje proizvode na standardne formate. Duh modernog doba je dosljedan
— ono što se proizvelo kod automobila, to su primijenili već i na ured-
sko pokućstvo — prošli smo čitavu revoluciju; dok su se u jednom kvartu
grada napuštale radione ebanovinista, to se u drugim kvartovima stva-
rala industrija čeličnog pokućstva.

Uskrsli su preciznost i svrsishodnost, čistoća, linija i oblik.

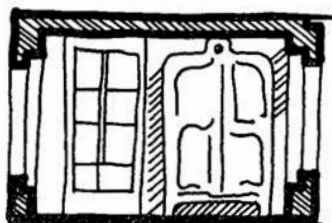
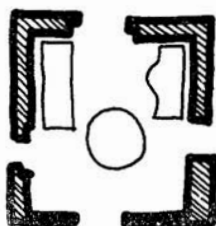
Pitajte samo bankara kako je zadovoljan svojim uredskim
pokućstvom.

On se ponosi njime!

Ali kad dolazi kući, on stupa u ropotarnicu, koja bi raznijela manometar mozga da je moguće namjestiti na glavu manometar misli. Ali kod kuće ne radimo više, tu ne proizvodamo, lako je tu gubiti i tratiti vrijeme: razdvajati, mučiti i potvarati duh, vrlo važno — tu se odmaramo, tu više nema konkurencije — osim možda ipak negdje u nekom »Luju XIV«, kod kakvog prijatelja, koji bi ga rado zamijenio i sa »Lujom XV«, ako bi mu to pomoglo da se popne za stepen više na ljestvici društvenog ugleda.

4) Ormar

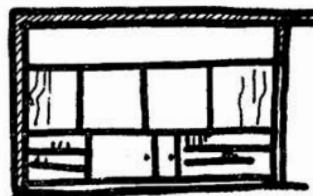
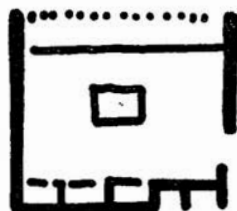
Crtam opremu tradicionalne sobe u osnovi i presjeku: glomazni normanski ormar, stilsku komodu. Kako god pokušam, ne ide: slab raspored, izgubljeno vrijeme, prenatrpane prostorije. I dok mogu još razumjeti ovaj ormar u doba zamka ili u seljačkim izbama — to mi je on čisto nemoguće u jednom modernom stanu.

Oprema tradicionalne
sobe

Crtam ponovo, ovaj put međutim, osnovu i presjek savremene opreme; prozori, pa ormari u pregradnim zidovima — tj. već dobit na prostoru, tu je lako cirkulirati slobodnijim, određenijim pokretima i automatskim obrtima. I uštedjeću na taj način minute, skupocjene minute, svaki dan.

Osnova i presjek savre-
mene opreme

Tvrđim, naime, da pored stola i stolice i osim ormara nema zapravo drugog pokušaja. Ali, ovi su nam ormari slabo dimenzionirani i nedovoljno iskorišćeni. Ja ću tjerati stvar odmah do kraja, pitam vas:

— Zašto nam, zapravo, služe ormari? I dokazaću vam da možemo novom drvenom i metalnom industrijom graditi precizno ormare, sa

vanrednim funkcionisanjem i dimenzijama, koje nisu samo približno, već i tačno određene. Zaključicu, na osnovu toga, da nam pokućstvo ebanoviništa i trgovaca sa pokućstvom, ne samo slabo služi, već da je i zaostalo, jer se opire i ekonomiji i svrsishodnosti, jer moramo radi njih graditi prevelike kuće, jer se život u tim kućama komplikuje, jer ih uopšte ne možemo racionalno upotrebljavati. I na taj način dolazim do uvjerenja da je to pokućstvo spalo na neku čisto estetsku svrhu — upotrebni predmeti koji ne vrše svoje svrhe su paraziti, koje treba ukloniti! I tražićemo onda druge estetske oblike, koji će nam odgovarati više, a pri tome ćemo pripaziti na sve ono što može da zadovolji srce i osjećaj modernog čovjeka.

Pristupimo, dakle, čistoj igri.

Crtam stalažu

Crtam stalažu sa čašama gore, pa onda tanjirima, činijama itd. naniže, pa policu sa bocama, vrčevima itd, pa ladicu koja se automatski zatvara sa priborom za jelo.

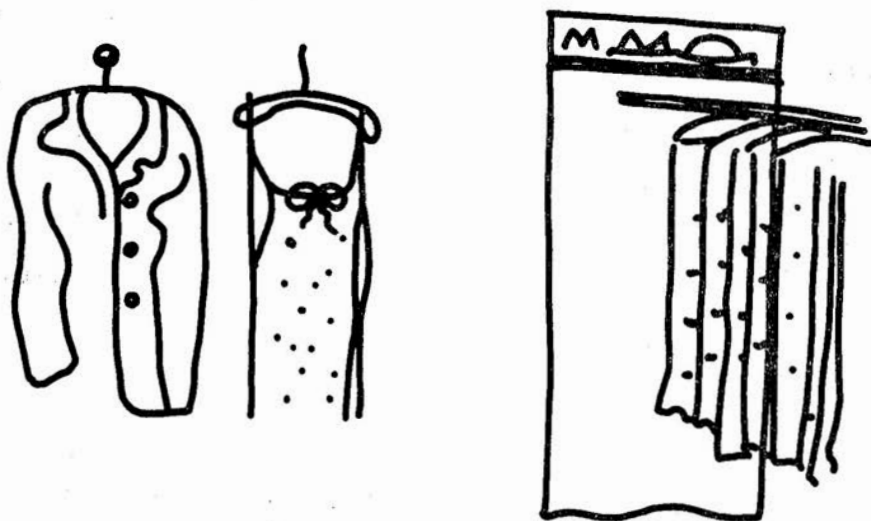
I crtam dalje policu sa stolnim rubljem, sa stolnjacima, servijetama, itd., pa predjel sa drugim rubljem i donjom odjećom itd.

Crtam predjel sa cipelama i šeširima.

Crtam predjel sa odijelom, sa vješalicom za odijelo.

I to je sve, tj. naš čitav potrebnii inventar.

Svi navedeni komadi su proporcionalni prema našim udovima, svi su oni prilagođeni našim kretanjama. Svima njima je moguće pronaći jedan zajednički modul, treba ih samo studirati. Opsjednut sam već 20 godina od anomalije pokućstva (nekada sam preživljavao od uređivanjā sta-

Crtam predjel za odijelo, sa vješalicom za odijelo.

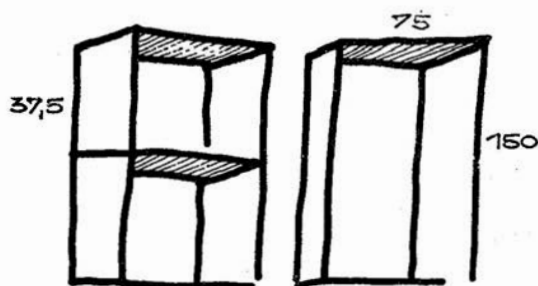
nova), pronaći im moramo jedno zajedničko mjerilo — i jedan ormar u koji ću moći smjestiti sve navedene predmete!

Crtam taj ormar, dugačak je 75 cm, dubok 37,5—50 cm, prema tome kako slažem stvari u ormar, i prednja mu je strana 75×150 velika.

Već god. 1913. crtao sam montažne elemente neke putujuće izložbe dekorativnih umjetnosti (i ta dekorativna umjetnost je bila jedna kuhinjska baterija, koja vodi preko sprema u salon i budoar) i pronašao sam bio taj modul 75 na 150 cm, i kasnije sam ga već bio potpuno zaboravio.

Kad smo god. 1924. spremali naš »Paviljon savremenog duha«, i kad smo htjeli konačno prečistiti funkcionalno načelo pokušstva, pored estetske strane stana, našli smo, nakon stroge analize, opet navedene dimenzije.

.....

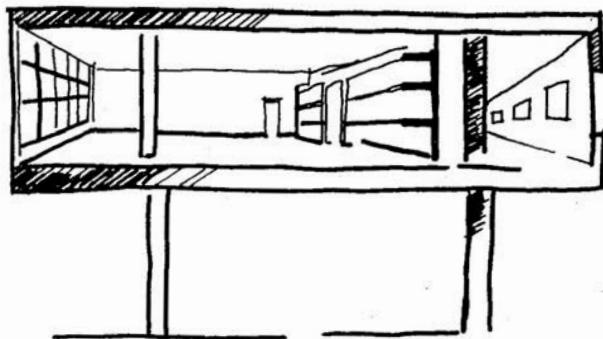
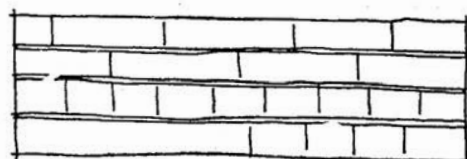
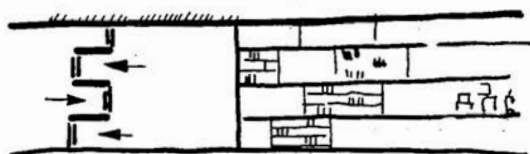
Crtam taj ormar — pronašao sam taj modul.

Pa kad je stvar jednom već formirana, onda treba samo pristupiti još i konsekvenciji konstruktivnog arhitektonskog, ekonomskog i industrijskog značaja: treba pristupiti industrijskoj izradi navedenih ormara u velikim serijama i prodavati ih privatnicima, koji opremaju svoj stan, kao i arhitektima, koji rješavaju osnove kuća.

Kad je kuća gotova, kad ličilac učini svoj zadnji premaz, dan prije nego se useli stanar sa svojim knjigama i koferima u stan, opremićemo ormare, prema svrsi kojoj imaju da služe. Onda ćemo zatvoriti vratima od pomičnih ploča, od lima ili drveta, od mramora, zrcala ili aluminija i slično — prema ukusu i bogatstvu, koje želimo postići. I ako je kuća zidana »u suhom«, onda je postupak još i kako podesan.

Predočimo sada jedan savremen stan! Svaka je prostorija svedena na potrebni minimum sa vanrednim osvjetljenjem (dužinskim prozorom ili staklenim zidom). Oblik odgovara svrsi prostorije. Vrata se otvaraju tako da ne ometaju cirkulaciju. Druga pomična vrata, nadohvat ruke — u spavaćoj sobi, biblioteci, u salonu, spremi i kuhinji, dižu se ili spuštaju, a pozadi njih predjeli, podijeljeni prema svrsi kojoj treba da služe. Svaki je predmet tu kao u etuiju, izvjesni dijelovi pomiču se čak i unaprijed, pomoću kugličnih ležaja i dovode vam dijelove ispred samih očiju.

Crtam strop i pod jednog sprata, podijelim visinu... npr... u četiri dijela...

Na taj je način nestalo pokušstvo ebanovista, i zaista mi je žao kad pomislim na množinu valjanih zanatlija — ali ne mogu da se ne prilagodim novim prilikama savremenog života.

.....

Redukciju pokućstva na uzidani ormar moguće je proizvesti i mnogo prostijim načinom u armiranom betonu.

Crtam strop i pod jednog sprata, podijelim visinu sprata, na pr. sa tri armirano-betonske ploče u četiri predjela. Ploče su svega nekoliko centimetara debele, a polažu se od stijene do stijene ili samo do polovine prostorije. Prostor između ploča mogu onda, a prema potrebi, sa jedne ili druge strane pregraditi. Po gornjim i donjim rubovima ploča pričvrstiću željeza, u kojima će kliziti vrata od čeličnog lima, aluminijska, zrcala, drveta, ili mramora — i eto vam ormara, koji mogu još i opremiti sa unutarnje strane, a na već spomenuti način.

.....

Navedene metode služile su nam kod opreme uzornih kancelarija, korporativne palate u Moskvi. Ormari se tu prostiru u pregradnim zidovima, između hodnika i kancelarija, od jednog kraja zgrade pa do drugog i tvore ovako na dnu kancelarije uzorne instalacije za sređivanje. Jednako smo rješenje predviđali i za Tajništvo Društva naroda u Ženevi.

Svejedno da li ured ili salon, sprema ili budoar, svuda imamo standardnih određenih funkcija, koje treba, pošto služe samo predmetima čovjekovih izmjera — uskladiti i svesti na zajedničke mjere. I ovako smo dospjeli do toga da se možemo oprostiti sada od stare škrinje.

.....

5) Stolovi

Moj prijedlog ide za tim da rasporedimo izvjestan broj standardnih stolova (dva ili tri odgovarajuća oblika) po našim stanovima. Stolovi mogu biti, ako hoćete, od raznog materijala. Konstrukcija: čelične cijevi, autogeno varene, preko kojih je lako automatski pričvrstiti ploču. Pa ako morate dati u kući gozbu — onda brzo sastavljate nekoliko tih stolova — sve je to lako, i ništa vas ne smeta više da ne jedete u blagovaoni.

6) Stolice

Stolice služe za odmaranje. Opet jedna nemogućnost.

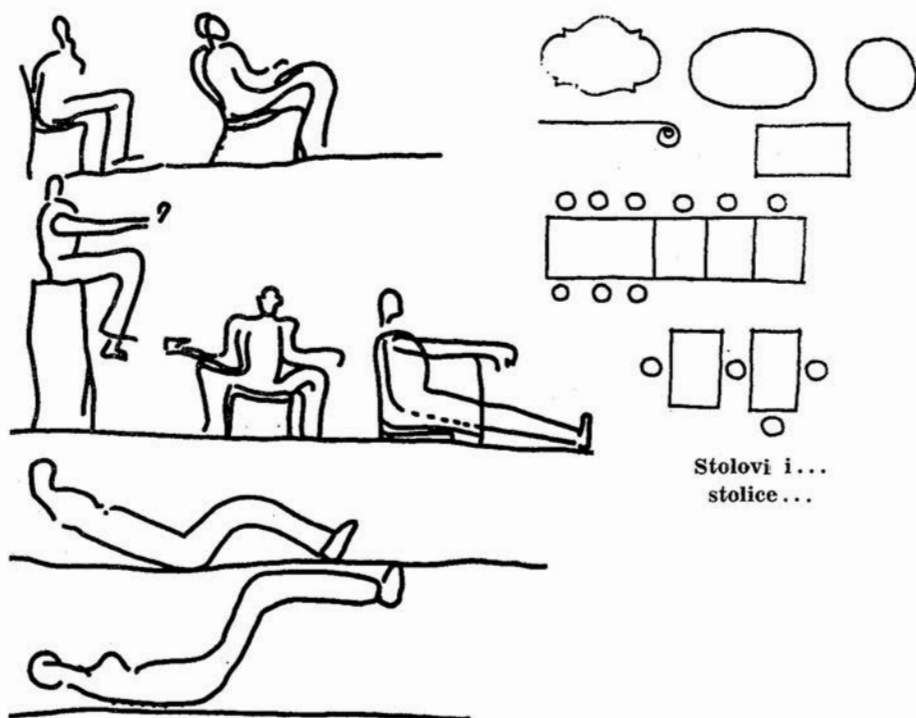
Prema dobu dana, prema načinu zaposlenja, prema stavu, koji zauzimamo u salonu (i koji mijenjamo 3—4 puta svako veče) — zapažamo da postoje razni načini odmaranja.

Sjednemo aktivno kada hoćemo da radimo — stolica je u tom slučaju instrumenat radnje — koji nas održava vanredno budne — stolica nam je potrebna kad radimo.

Sjednem, kad pripovijedam — i naslonjač mi daje pri tome otmeno i učtivo držanje.

Sjednem aktivno kad deklamiram, izlažem svoju tezu kad iznosim svoje poglede na stvar: — kako visoki stočić pristaje onda mome stavu.

Sjednem uslužno — ovaj turski stočić iz stambulskih kafana, 35 cm visok i 30 cm promjera vam je pravo čudo: na njemu mogu izdržati, sjedeći čitave sate, a da se ne umorim. Pa ako nas ima 15 u salonu male kuće, koji smo se tu sastali da ništa ne radimo, lako je domaćici izvući 15 ovakvih stočića iz ormara, gdje su složeni jedan iznad drugog.

I kad se potpuno predajem »ćejfu«, onda se sjetim Noëla, upravnika Vuazenove karoserije, koji je opremio sportske 14 KS sa federiranim jastucima, smještenim odmah na pod — njima se mogu voziti po 500 km, a da se ne umorim — njih ću se sjetiti kad mi treba opremiti salon. Pa zar to nije pravi stroj za odmaranje! Izgradili smo ga od biciklističkih cijevi i prevukli ga kožom, i sva vam je sprava toliko laka da je mogu pomicati nogom i da je može opravljati čak i dijete. Mislio sam i na cow-boye iz Far-Westa, oni dižu noge uvis, iznad glava oslonjenih na rub kamina, kad puše lule, i to vam je savršen način odmaranja. Naša stolica za odmaranje može preuzeti sve položaje i pri tome je dovoljna samo težina tijela, bez svakog mehanizma, da je zadržim u proizvoljnom položaju. To je zbilja pravi stroj za odmaranje!

Avantura — jeste: avantura pokušstva. Razvoj je prošao — i pojava pokušstva nema više — zamijenila ga je kućna oprema. (Po Le Corbusieru).